

Χάρης Βλαβιανός

«Ο Χίτλερ και ο Φύρερ είναι ο ίδιος άνθρωπος;»

«Ως ιστορικός, είχα επίγνωση ότι αυτή η απόλυτη μορφή πολιτικής κυριαρχίας που πέτυχε ο Χίτλερ, μπορούσε να εξηγηθεί μάλλον με τη μελέτη της κοινωνίας επί της οποίας ασκήθηκε» λέει στο «Βήμα» ο Χάρης Βλαβιανός

ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ
Το κρυφό ημερολόγιο του Χίτλερ
[Φυλακές Λάντσμπεργκ: Νοέμβριος 1923 – Δεκέμβριος 1924]
Πρόλογος Κώστας Κωστής. Εκδόσεις Πατάκη, 2016, σελ. 544, τιμή 18,80 ευρώ
* Το βιβλίο θα κυκλοφορήσει προσεχώς

Ο Χίτλερ τη μέρα της αποφυλάκισής του (20 Δεκ. 1924) έξω από την πύλη των Φυλακών Λάντσμπεργκ, δίπλα σε μια Mercedes - το αυτοκίνητο που αγάπησε. Είχε ζητήσει από τον οδηγό του να έρθει να τον παραλάβει με αυτήν

Ο ποιητής και ιστορικός μιλάει στο «**Βήμα**» για το νέο του βιβλίο, ένα «**μυθοπλαστικό ντοκουμέντο**» που ψυχογραφεί τον **γερμανό δικτάτορα** μέσα από ένα «**κρυφό**» ημερολόγιο

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

Ο Αδόλφος Χίτλερ παραμένει ένα σκοτεινό αίνιγμα. Ο ποιητής Χάρης Βλαβιανός αποφάσισε να εκδώσει το «φανταστικό ημερολόγιο» του. Οι συστηματικές και νευρώδεις εγγραφές αρχίζουν με τη φυλάκισή του, λίγο μετά το αποτυχημένο «Πραξικόπημα της Μπυραρίας», το οποίο είχε αποπειραθεί στο Μόναχο τον Νοέμβριο του 1923, και σταματούν τον Δεκέμβριο του 1924, οπότε του δόθηκε αμνηστία και αφέθηκε ελεύθερος.

«Ανέκαθεν με προβληματίζει το «φαινόμενο Χίτλερ». Πώς ένας ασήμαντος, ταπεινός καταγωγής και ελλιπούς μορφώσεως άνθρωπος κατόρθωσε να σαγηνεύσει τόσο πολύ τους Γερμανούς, να τους συνεπάρει, να διεμβολήσει με την ευτελή ρητορεία του την πολιτική συνθήκη του καιρού του, να οδηγήσει μια χώρα στον πιο καταστροφικό για τους άλλους και την ίδια μονοπάτι και να αποτελέσει την προσωποποίηση του απόλυτου κακού;» διερωτήθηκε απευθυνόμενος προς «Το Βήμα» ο ίδιος.

Αναβίωση του ναζισμού
«Ήδη από τότε που σπούδαζα Ιστορία και Πολιτική Θεωρία

στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης επιχειρήσα να βρω τις απαντήσεις. Θα περνούσαν χρόνια, θα έπεφτε το Τείχος του Βερολίνου, θα αποχωρούσε από τη ζωή η γενιά που είχε γνωρίσει από πρώτο χέρι το αποτρόπαιο πρόσωπο του Γ' Ράιχ, προτού προβάλλουν τα πρώτα σημάδια μιας αναβιώσεως της ναζιστικής ιδεολογίας. Από φαντασίωση ελάχιστων περιθωριακών, ο ναζισμός άρχισε να γοητεύει περισσότερους, να διεκδικεί ευρύτερο ακροατήριο και, δυστυχώς, να το βρίσκει τόσο στην Ευρώπη όσο και στη χώρα μας».

Κάπως έτσι μια παλιά του ιδέα άρχισε προοδευτικά να παίρνει το σχήμα της ενώ μια πολύχρονη, εξαντλητική έρευνα συνεχιζόταν απρόσκοπτα. «Ως ιστορικός, είχα επίγνωση ότι αυτή η απόλυτη μορφή πολιτικής κυριαρχίας που πέτυχε ο Χίτλερ μπορούσε να εξηγηθεί μάλλον με τη μελέτη της κοινωνίας επί της οποίας ασκήθηκε, η οποία έφτασε στο σημείο να τον θεοποιήσει σχεδόν, παρά με την ανάλυση της προσωπικότητάς του: η δαιμονική και χαρισματική, ωστόσο, υφή αυτής της προσωπικότητας - και η λέξη «χαρισματική» δεν έχει πάντα θετικό πρόσημο - που χαρακτηριζόταν από απόλυτη κρυψινοία και καχυποψία, παγερά αισθήματα και πλήθος εμμονών, με δέλεασε να την ανασκάψω».

Ψυχογράφημα του δικτάτορα

Ο ίδιος χαρακτηρίζει το βιβλίο του «μυθοπλαστικό ντοκουμέντο». Αν η «πραγματικότητα» και η «αλήθεια» δεν ταυτίζονται αναγκαστικά, πώς νοηματοδοτεί ο ίδιος τον όρο; «Στην ουσία πρόκειται για ένα

ψυχογράφημα του δικτάτορα. Ασφαλώς αποτελεί μυθοπλασία, η οποία ωστόσο βασίζεται στα ιστορικά γεγονότα, στα κείμενα και του ίδιου του Χίτλερ - υπενθυμίζω ότι ο πρώτος τόμος του διαβότου βιβλίου «Ο Αγών μου» γράφτηκε στη φυλακή - αλλά και στις αναλύσεις και ερμηνείες μιας πλειάδας ιστορικών και μελετητών, εξ ου και χρησιμοποίησά τον όρο. Ας προσθέσω εδώ ότι στο διδάκτωρ του εγκλεισμού του στο Λάντσμπεργκ, ο Χίτλερ όντως κρατούσε ημερολόγιο, το οποίο μετά την αποφυλάκισή του και την κυκλοφορία του «Αγώνα», άγνωστο πώς, χάθηκε. Επομένως, μία από τις αφορμές για να επιχειρή-

«Απέναντι στην Αγγλία και στην Αμερική ο Χίτλερ αισθανόταν μειονεκτικά και ο σεβασμός του μεταστρεφόταν εύκολα σε φθόνο»

σω την ανασύνθεσή του στάθηκε ένα αληθινό γεγονός. Επέλεξε δε το ημερολογιακό είδος και την πρωτοπρόσωπη γραφή, θέλοντας να προσδώσει μεγαλύτερη ενάργεια στη φανταστική αναπαράσταση αυτού του επιτήδειου μνηστήρα της εξουσίας» εξήγησε ο Χάρης Βλαβιανός.

Ενας από τους βασικούς προβληματισμούς στο βιβλίο του είναι η σύνθετη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Χίτλερ. Κατά πόσον σμιλεύτηκε από τη σχέση με τη μητέρα του (που λάτρευε) και του πατέρα του (που μισού-

σε); Πόσο τον επηρέασε η αποτυχία του να γίνει καλλιτέχνης; Και σε ποιον βαθμό διαπλέκονται όλα αυτά με τον μετέπειτα Φύρερ; «Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι εύκολη. Η προσωπικότητα του Χίτλερ, η ψυχοδομή του, αν θέλετε, δεν προσφέρεται για απλοϊκές ερμηνείες του τύπου «ο Χίτλερ ήταν ένα τέρας γιατί είχε αυταρχικό πατέρα». Φυσικά δεν λείπουν τέτοιες ερμηνείες, οι οποίες όταν δεν είναι απλοϊκές, είναι απλώς γελοίες. Ο Χίτλερ δεν ήταν άνθρωπος που έθετε στον εαυτό του ερωτήματα. Λειτουργούσε με μανιχαϊστικά σχήματα και στη βάση βεβαιότητων. Όσοι προσθέτουν δίπλα στο όνομά του χαρακτηρισμούς όπως «παράφρων» ή «τέρας», απλοποιούν τα πράγματα για να ξεπερδύουν με το ζήτημα. Ο Χίτλερ ήταν αυτά και άλλα πολλά. Θέλω να πιστεύω ότι στο βιβλίο μου κατάφερα να φωτίσω κάποιες από τις βασικές πλευρές της προσωπικότητάς του, αποφεύγοντας μονοσήμαντες, βολικές και προβλέψιμες ερμηνείες».

Ο Χάρης Βλαβιανός υπογράμμισε πάντως ότι «οι ιδέες του Χίτλερ είναι επί της ουσίας κοινότοπες». Ο τρόπος όμως με τον οποίο ο Χίτλερ διαβάζει τις ιδέες των άλλων στη φυλακή έχει ενδιαφέρον: φανταστείτε ένα αχόρταγο παράσιτο. «Διάβαζε Φίτσε, Σοπενχάουερ ή Νίτσε, όχι για να μάθει από αυτούς κάτι που δεν γνώριζε, αλλά για να δώσει στις ήδη διαμορφωμένες ιδέες του ένα φιλοσοφικό περίβλημα».

Ίδου, εν τέλει, το πλέον ουσιαστικό ερώτημα: πώς η ίδια η εποχή διέπλεσε τον Χίτλερ; «Ο ίδιος είναι προϊόν μιας συγκεκριμένης εποχής και μιας συγκεκριμένης χώρας. Η τότε Γερμανία ούτε ισχυρή παράδοση στον κοινοβουλευτισμό είχε, ούτε είχε επιλύσει το μείζον πρόβλημα της «θέσης» της στην Ευρώπη. Η αγωνία της να υπάρξει και να «μεγαλοουργήσει» εννοούσε τη λύση της επέκτασής της στην Κεντρική

Ευρώπη. Το είχε επιχειρήσει το 1914 και είχε αποτύχει. Θα το ξαναπροσπαθούσε ο Χίτλερ το 1939, εφαρμόζοντας την ιδέα του περί αναζήτησης «ζωτικού χώρου» προς Ανατολάς, η οποία επίσης δεν ήταν καινοφανής. Πολλοί ηγέτες στην Ιστορία δεν είχαν πρωτότυπη σκέψη. Αυτό που κυρίως τους διέκρινε ήταν η βούληση για εξουσία και η ακλόνητη πίστη στον εαυτό τους και στην αποστολή τους».

Ηγετικές φιλοδοξίες

Ωστόσο ο Χίτλερ «εννοούσε να θεωρεί τον εαυτό του σοβαρό πολιτικό στοχαστή, όταν στην πραγματικότητα όσα εκλάμβανε ως «σκέψεις» και «αναλύσεις» του δεν ήταν παρά οι κοινότοπες, επηρμένες ιδέες ενός φαντασιοκόπου αρχομανούς, που δεν διέφεραν και πολύ από εκείνες που διατύπωναν διάφοροι αργόσχολοι εθνικιστές, ανάμεσα σε καπνούς από τσιγάρα και αναθυμιάσεις από αλκοόλ, στα καφενεία του Μόναχου, του Βερολίνου ή της Βιέννης. Τον απασχολούσαν έντονα οι Εβραίοι, οι κομμουνιστές, οι Ρώσοι, και γενικότερα οι Σλάβοι, προς τους οποίους έτρεφε τυφλό μίσος. Απέναντι στην Αγγλία και την Αμερική αισθανόταν μειονεκτικά και ο σεβασμός του μεταστρεφόταν εύκολα σε φθόνο. Τον ενδιέφερε τα μέγιστα ο ρόλος του ηγέτη, η χειραγώγηση των μαζών, η προπαγάνδα, η φυσιογνωμία του κόμματος του σε σχέση με τα άλλα δεξιά κόμματα της Γερμανίας, καθώς και η στάση συγκεκριμένων συνοδοιπόρων του απέναντι στις ηγετικές φιλοδοξίες του. Και πάνω απ' όλα η «αναγέννηση» της Γερμανίας και η θέση της στη νέα Ευρώπη που θα διαμόρφωνε ο ίδιος. Και όλα αυτά καρυκευμένα με γενναίες δόσεις συνωμοσιολογίας, λαϊκές δοξασίες περί «καθαρότητας του αίματος και της φυλής» και επιστημονικοφανείς απόψεις περί ευγονικής».